

Slike iz staroga Zagreba.

anas je naš liepi Zagreb, naša dična hrvatska metropola, to ognjište hrvatskog kulturnog i političkog života sasvim moderni grad. Drvene kuće za mieniše liepe palače, a drevne monumentalne gradjevine, u koliko ih nije nestalo, tako su pregradjene i prekrojene, da nam više ne pokazuje svoje nekadašnje lice. A ono stara i historična, što još opstoji, bori se za svoj daljni opstanak, i ako ne bude sreće, nestat će i toga. Na žalost moramo si sami dati tužnu svjedodžbu, da smo do nedavna samo starinu rušili, a niesmo ništa učinili, da je spasemo od propasti, da je sačuvamo kao dičnu uspomenu našem potomstvu.

Sretna li je zamisao bila vrednog našeg poglavarstva grada Zagreba, kad je prošle godine pozvalo hrvatsko arheološko društvo, da sastavi popis gradjevine zagrebačkih, na koja bi se imalo paziti prigodom zamišljene regulacije grada. Tim hoće sl. gradsko poglavarstvo spasiti historijske gradjevine našeg Zagreba. Nadamo se, da će i uspjeti u svojoj liepoj, a ne manje rodoljubnoj ideji. Ta

vrleme je već, da se nešto uzradi oko sačuvanja zagrebačkih historijskih gradjevinu. Nema dvojbe, da će i to naići na protivne ideje, koje svoje zasade temelje na tvrdnji, da stare gradjevine nagrđuju grad i pojedine nove, makar i u kojem slogu korektno obnovljene monumentalne gradjevine. Ako i donekle imaju pravo u toj stvari, to se ne bi smio odložiti i zbaciti svaki pietet prema našim drevnim historijskim gradjevinama, od kojih smo i onako već dio već izgubili.

Zagreb je od svojih starina mnogo izgubio, a što još stoji, tek je neznatan dio.

Svakoga Hrvata za cijelo će u velike zanimati, kako je naš liepi Zagreb nekoć izgledao. Nu gdje da to nadje, gdje da vidi sliku staroga Zagreba. Žalibože malo nam je sačuvano slika od staroga Zagreba, pak i ono što jest, bog zna gdje se nalazi. To bi valjalo sve sakupiti. I sakuplja se u bogatoj zbirci našega kr. zem. arkiva.

„Prosvjeta“ stavila si je zadaću priopćivati slike iz staroga Zagreba. I uspjjet će joj, jer joj je pristupačna zbirka zem. arkiva, na čem budi sl. ravnateljstvu istoga arkiva topla izrečena hvala.

Nije na žalost moguće kronologijskim redom donieti

ove slike, nu neka nam bude oprašteno, ako to činimo i nekronologijskim redom. Ugodit ćemo i tako.

Za ovaj put donosimo ove slike staroga Zagreba:

mah razabire, nije se s one strane lice Zagreba mnogo promienilo. Na desnom čošku koč se poznati „Popov toranj“ sa svojim šiljatim krovom, što ga od nedavna zamie-

Sl. 1. Pogled na Zagreb s iztočne strane. (Litographia Julija Hübnu godine 1861.) Ta je slika snimljena sa Šalate, oko godine 1860. Kako se na prvi

nila kupula observatorija. Pred njim manjka ona mala zgrada, nekoč kavana na Vrazovom šetalištu.

U sredini razabire se zid, koji je zatvarao sa sjeverne

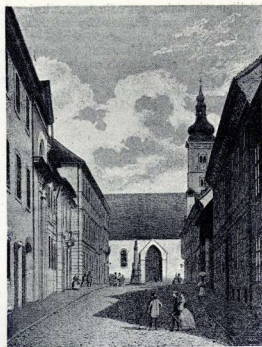
Slike iz staroga Zagreba: Pogled na Zagreb s iztočne strane.

Slike iz staroga Zagreba: Popov toranj.

Slike iz staroga Zagreba: Kamenita vrata.

Slike iz staroga Zagreba: Gospodska ulica s crkvom sv. Marka

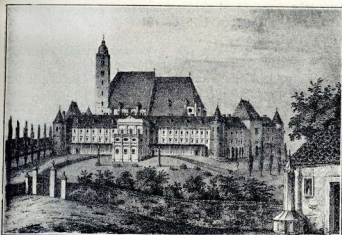
Slike iz staroga Zagreba: Bakačeva vrata.

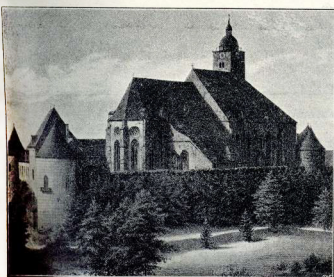
Slike iz staroga Zagreba: Stara „Harmica“, danas Jelačićev trg.

Slike iz staroga Zagreba: 2. Stara „Harmica“, danas Jelačićev trg.

Slike iz staroga Zagreba: 5. Nadbiskupski grad s južne strane i stolna crkva.

Slike iz staroga Zagreba: 4. Nadbiskupski grad i stolna crkva s istočne strane.

Slike iz staroga Zagreba: 5. Utvrde stolne crkve s zapadne strane.

Slike iz staroga Zagreba.

broju 4. „Prosvjete“ priopćili smo pet slika iz staroga Zagreba, a ovaj put donosimo opet pet slika kao nastavak prijašnjih.

Sl. 1 „Harmica“. (Litographija Julija Hühna od godine 1861.) Današnji Jelačićev trg, gledamo s istočne strane. Tu nam se osobito lepo prikazuje sjeverna strana trga, sa svojim starijim kućama, koje su danas — do dvije još — zamijenile liepe moderne palače. Pogled na gornji grad vrlo je liep, i vidimo, da do danas nema bitnih promjena izim, što je nestalo one druge zgrade na zidu dvorišta današnjeg zbornog zapovjedništva.

Sl. 2. (Litogr. Jul. Hühna od g. 1865.) prikazuje isti trg sa bolnicom milosrdne braće, dvjema kućama južne strane trga i pogledom u llicu, gdje se na dnu vidi stara kapelica sv. Roka. Slika bolnice milosrdne braće iz prvih godina njezinog osnutka priopćena je već jednom u „Prosvjeti“. Slika dosta je zanimiva, ako ju prisposodobimo sa današnjim licem Jelačićevog trga. Trg je prostran i prazan, do velikog svetionika ogradjena željeznom ogradom s izvorom „Manduševcem“. I taj bunar nestao je u zadnje vrijeme, a zamijenjen je novim svetionikom s vodovodom. Na trgu vidimo dosta živahan promet. Dok na prvij vidimo četnu vojske, četveroprežnu kočiju nekog hrvatskog velikaša i drugo, vidimo na drugoj već gotovo u nas nepoznat „delizanc“. Dakako, da tu manjka krasan spomenik Jelačića bana, što ga kasnije izradio glasoviti Fernkorn.

Staro ime današnjem Jelačiću trgu „harmica“, nastalo je od tuda, što je nekoč tamo bila tridesetnica (Dreisigstamt), a sama rieč „harmica“, magjarskog je porietla.

Stolna crkva i biskupov grad. (Lit. Jul. Hühna od g. 1860.) Sl. 3. Grad s južne strane. Sl. 4. pogled na stolnu crkvu i njezine utvrde sa sjevero-istočne strane, od prilike s briega iznad Ribnjaka. Sl. 5. sa zapadne strane pogled na stolnu crkvu i njezine utvrde. Na ovim slikama vidimo stolnu crkvu, kakova je za cijelo bila kroz vjekove do velikog potresa g. 1880. Grad biskupov i ostale stare utvrde oko nje stoje još i danas, do nezatnih promjena na facadi već samoga grada s južne strane. Tada još nije biskupski perivoj bio onako bujan, kao što je danas. Na slici pod br. 3. vidimo grad s južnim i istočnim krilom. Spređa uz grad bili su nekoč staklenici sa cviećem, a ulaz u grad s ove strane nekako je ostao kako je i danas. Na svakom čošku stoji po jedna okrugla kula; a izmedju onih na istočnom krilu stoji poviša četverouglasta kula, kojoj su nekoč bila glavna gradska vrata prema Ribnjaku. Ta vrata i danas opstojte, ali se više ne rabe. U toj kuli je danas liepa visoka dvorana, u kojoj je smješten diecezanski arhiv. Liepo je je svodjena, a pod joj je pokrīt mozaikom.

Pred gradom se prema Vlaškoj ulici pruža zid, koji i danas opstoji, i na kojem su namještena vrata u perivoj. S lijeve strane diže se red jablana uz zid, koji se je pružao od Bakačevih vrata do kule, „neboj se“ na čošku. Tu su

kasnije prizidane bile dvie kuće, koje su prije nekoliko godina porušene.

Slika 4. pruža nam pogled na istočno krilo grada, i zid što se pruža od kule na čošku do kule na uglu uzsjemenište. Tu ali ovu kulu ne vidimo, već samo onu usred zida naprotiv sakristije. Još i danas je sve to tako, kako je onda bilo. To je stolna crkva — stara stolna crkva, kako je bilo sve do velikoga potresa. Danas dakako ova izgleda sasvim drugačije. Krov je u jednom, a uz crkvu sagrađeni su mali tornjići i ini nakiti.

Napokon slika 5. pruža nam pogled na stolnu crkvu i utvrde njezine sa zapadne strane. S lijeva je kula ona do sjemeništa, a s desna kula „Bakačeva“, o kojoj je baš sada dosta govora. Proglašena je ruševinom, premda nema inih slaboču do li što iziskuje popravak prema slogu iz dobe njezinog osnutka. Nekima je trn u oku; i hoće da ju ruše, jer tobož nakazuje stolnu „novu“ crkvu, sakriva njezinu bo-

gatu fasadu! A bude li doista odstranjena vidjet će se barem krasan gladki zid do prve galerije tornjeva. Nadamo se, da će se ipak naći odlučnih faktora, koji će znati i htjeti sačuvati hrvatsku starinu, taj spomenik mnogih historijskih događajaja grada Zagreba i naroda hrvatskoga. U drugim kulturnim narodima u velike se cijene ovakove gradjevne starine, a naročito ovakova utvrda crkve. Tko želi pobliže uputiti se, nek izvoli prolistati nekoliko godišta časopisa „Denkmalpflege“, pa će se o tom uvjeriti.

Na toj slici vidimo pred „Bakačevom kulom“ i ugao stare kaptolske viećnice, koja je stajala od prilike na mjestu, gdje danas stoji kip blažene Gospe. Za sada šutimo o toj viećnici, nu do zgrade govorit ćemo o njoj, kad donesemo njezinu sliku

Do zgrade priopćit ćemo još druge slike iz staroga Zagreba. Z. B.

